

HET VERENIGINGSJAAR 1918

Aldert Gutter

De Galei 14, 3742 HE Baarn

Gutter, A. 2018. The year 1918. *Coolia* 61(1): 3–17.

Looking back to 1918: 10 years after the foundation of the Dutch Mycological Society.

We vieren in 2018 dat de Nederlandse Mycologische Vereniging (NMV) op 17 oktober 110 jaar bestaat. Hoewel een oprichting een historisch feit van betekenis is, is er op zichzelf niet veel bijzonders aan, want op het moment van oprichting is er nog niets, moet alles nog beginnen en in het geval van de NMV: tijdens de oprichtingsvergadering waren er zelfs nog geen plannen! Interessanter is het daarom om terug te kijken naar wat de oprichtingsdaad na tien jaar heeft opgeleverd, als de vereniging zaait en bloeit en bovendien ook in het laatste jaar van de Eerste Wereldoorlog haar bestaan weet te rechtvaardigen en zelfs heuglijke momenten in haar geschiedenis weet te schrijven. Om deze reden kijken we in dit artikel niet 110 jaar, maar precies 100 jaar terug: hoe zag de NMV er uit in het begin van de eeuw van de opkomende mycologie?

Even voorstellen

Zoals in elke vereniging waren er in 1918 ook bij de NMV mensen die de kar trokken en mensen die de moeite namen artikelen te schrijven in het verenigingstijdschrift en hun stem te laten horen bij de Algemene Ledenvergadering. Bijzonder in 2018 was dat er bovendien een jubileumtentoonstelling werd georganiseerd, die drie dagen duurde. Daarom stellen we hier allereerst het bestuur aan u voor. Dit bestond in 1918 uit Joh. Ruys (voorzitter), H.A.A. Van der Lek (vice-voorzitter), mevr. Ch.J. Farret (secretaris – toen nog ‘secretaresse’ geheten), Dr. H.J. Calkoen (penningmeester) en Dr. J.S. Meulenhoff (bibliothecaris). Er was ook een Technische Commissie die was samengesteld uit elf consuls en vijf leden. Niet iedere provincie beschikte over een consul. Drenthe, Friesland, Limburg en Zeeland waren niet vertegenwoordigd, terwijl Gelderland, Noord-Holland en Overijssel over twee of meer consuls beschikten. Sommige bestuursleden hadden ook zitting in de technische commissie. Daarnaast kunnen nog enkele andere namen van deze groep worden genoemd, die ook in onze

Figuur 1. Omslag ‘De Levende Natuur’ 23, 1918.

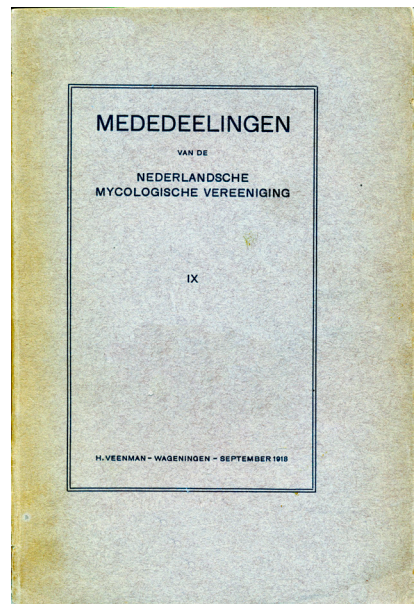
tijd nog naklinken: J.B. Bernink, C. Brakman, mw. Cath. Cool, mw. E. Kalshoven-Biermans, P. Ligtenberg, A. van Luyk en P.J.A.J. Meulemeester. Na de Algemene Ledenvergadering van 28 september werden nog K. Boedijn en C. Overeem aan de Technische Commissie toegevoegd. De Vereniging telde in september van dat jaar twee begunstigers en 256 leden.

Tijdschriften

Aanvankelijk had de NMV geen eigen tijdschrift. Artikelen over paddenstoelen en verenigingsmededelingen verschenen in 'De Levende Natuur' (Figuur 1), een tijdschrift dat aan het einde van de negentiende eeuw was opgericht door Eli Heimans en Jac.P. Thijsse, niet toevallig ook mede-oprichters van de NMV. Pas vanaf 1910 ging de NMV haar eigen tijdschrift uitgeven: 'Mededeelingen van de Nederlandsche Mycologische Vereeniging'. Het jubileumnummer van de 'Mededeelingen' (nummer IX, Figuur 2) verscheen in september 1918 in een nieuw formaat en volgens een nieuwe opzet. "Naast de officiële gegevens en verslagen [zouden voortaan ook] een aantal oorspronkelijke bijdragen, van meer of minder wetenschappelijken aard, in haar schakeering een getrouwe afspiegeling [geven] van dezelfde schakeering onder onze leden" (Brakman et al., 1918). De Commissie van Redactie van de 'Mededeelingen', bestaande uit C. Brakman, H.A.A. van der Lek, C. Cool, P.J.A.J. Meulemeester en J.S. Meulenhoff, verantwoordt dit in het (ongetitelde) voorwoord als volgt: "De Nederlandsche Mycologische Vereeniging telt onder haar leden paddenstoelliefhebbers van alle nuances, en hoewel haar dit wel eens als fout wordt aangerekend, meenen wij juist, dat zij hieraan haar waarde kan ontleenen, evenals dit met haar zuster-vereenigingen in het Buitenland het geval is".

'Mededeelingen' IX is 194 pagina's dik, daarachter zijn nog zes bij de artikelen horende platen met toelichtende bladzijden opgenomen. Voorin vinden we na de vermelding van alle bestuursleden en functionarissen de ledenlijst. Daarna volgen de jaarverslagen van de secretaris, de penningmeester en de bibliothecaris over het jaar 1916-1917. Tot het jaaroverzicht behoren ook het verslag van de excursies en de lijst van nieuwe en zeldzame Nederlandse paddenstoelen, die maar liefst 14 bladzijden beslaat. Dan volgt een artikel van C. Brakman, waarin hij beschrijft hoe de eerste tien jaren van de NMV hebben bijgedragen aan de toename van wetenschappelijke kennis over paddenstoelen in ons land. Op bladzijde 47 tot en met 52 vinden we de beschrijving van een nieuwe soort door Catharina Cool: *Lepiota odorata* N. Sp. De bijbehorende kleurenplaat achterin hebben we hier gereproduceerd (Figuur 3). En dan volgt iets bijzonders: een allereerste 'standaardlijst' der hogere zwammen (Cool & Meulenhoff, 1918)! Dat wil zeggen: aanvulling, want de eerste lijst, de in de 'Verhandelingen der Koninklijke Academie van Wetenschappen' van 1905 verschenen 'Catalogue raisonné des Champignons des Pays-Bas'

Figuur 2. Omslag 'Mededeelingen van de Nederlandsche Mycologische Vereeniging' IX, 1918.

Figuur 3. *Lepiota odorata* N. Sp. door Cath. Cool, voor het eerst gepubliceerd in: 'Mededeelingen van de Nederlandsche Mycologische Vereeniging' IX, 1918.

van prof. C.A.J.A. Oudemans, is niet overgenomen. Wel is met de bewerking geheel de wijze van beschrijven van Oudemans gevolgd en, zoals ook mag worden verwacht, zijn alle sinds 1905 (en tot 1 januari 1918) nieuw gevonden soorten door de verschillende consuls gezien en gecontroleerd, terwijl sommig materiaal ook nog door buitenlandse specialisten is gede-termineerd. Voor die tijd een serieuze mijlpaal, ook al zijn hedendaagse standaardlijsten door de enorme veranderingen in het wetenschappelijke vlak niet meer op deze lijst gebaseerd.

De tweede helft van het jubileumnummer beslaat vijf uitgebreide en geïllustreerde artikelen die ook vandaag nog het lezen waard zijn: 'Mestzwammen' (K. Boedijn), 'Iets over de cultuur van een *Ascobolus*-soort en over de identiteit van *Ascobolus brunneus* Cooke en *Ascobolus amoenus* Oudemans.' (L.C. Dover & A. van Luyk), 'De mycologische flora van het Muiderbosch' (M.G. De Haas), 'Mycologische aantekeningen (I-III)' (H.A.A. van der Lek) en 'De betekenis der mycologische monstrositeiten' (C. van Overeem).

Ook nadat de 'Mededeelingen' in het leven was geroepen, bleven nog artikelen in 'De Levende Natuur' verschijnen. In jaargang 23 werden bijna 28 bladzijden gewijd aan maar liefst elf artikelen en mededeelingen met betrekking tot paddenstoelen en schimmels. Het vermelden waard zijn 'Meeldauw en Roetdauw' en 'Op populierenbladen' (beide door L. Dorsman Cz.), 'Een herfstwandeling in 't Mastbosch bij Breda' (F.B.), 'Zwammen in Muggengallen' (C. Brouwer), 'De mycologische flora van het koninklijk park 't Loo en de afd. Apeldoorn der NNV' en 'Paddenstoelen als voedsel' (beide door Cath. Cool), 'Boekbesprekingen' (K. Boedijn, over de paddenstoelenboeken van Ricken, 1915 en Joman, 1918) en 'Mycologische aantekeningen' (K. Boedijn).

Excursies

Anders dan tegenwoordig werden in de beginjaren slechts één of twee (soms drie) excursies georganiseerd. In 1918 was er sprake van een driedaagse 'consuls-excursie' van vrijdag 11 tot en met zondag 13 oktober in Denekamp en een dagexcursie naar park Het Loo op 20 oktober. Naast de NMV-excursies waren er in den lande natuurlijk, net als tegenwoordig, ook excursies van de Nederlandsche Natuurhistorische Vereeniging (NNV), zodat paddenstoelenliefhebbers toch overal in het land aan hun trekken kwamen.

Aan het weekend in Denekamp namen tien mensen deel, waaronder vier consuls en zes

Figuur 4. *Clitocybe connata* Schum. door Cath. Cool, zoals gepubliceerd in 'De Levende Natuur' 24, 1919.

Figuur 5. Omslag van M.J. Costantin & M.L. Dufour, 'Flore des champignons pour la détermination facile de toutes les espèces', uit 1893.

gewone leden. Men verbleef in hotel 'Blanken'. Zaterdag ging de excursie onder leiding van de heer Dingeldein, een plaatselijke terreinkenner, naar Borchtbosch, Molendijk en Singraven. Zondag werd onder leiding van J.B. Bernink "de zoo heerlijke omgeving van het Dinkelland" bezocht (Cool, 1920a). De rijkdom aan paddenstoelen viel tegen volgens Cool, die in haar verslag de met den- nen en mos begroeide streek langs de Dinkel vergelijkt met de binnenduïnbossen bij Haarlem. Er wordt een vergelijkbare fungiflora aangetroffen. In totaal worden er 228 soorten geregistreerd, waaronder 10 Amanieten, 12 Ridderzwammen, 10 Mycena's, 17 Melkzwammen, 14 Russula's, 23 Gordijnzwammen en 8 Boleten. Veel viel er

's avonds niet te determineren, wat ook lastig zou zijn geweest bij de slechte verlichting, die slechts uit een carbidlamp bestond!

Het koninklijke landgoed en de orangerie Het Loo werden op 20 oktober bezocht op persoonlijk uitnodiging van Z.K.H. Prins Hendrik, en de organisatie van deze dag liet niets te wensen over. 's Morgens werden de leden van de NMV ontvangen in hotel 'De Keizerskroon', waar hen een déjeuner werd aangeboden, "dat onder de spijsen zelfs een vleeschgerecht telde" (Ruys, 1920). Daarna ving de excursie aan die geleid werd door de intendant van H.M. de Koningin, de heer Van Steyn, terwijl Catharina Cool de voorlichting over de aangetroffen soorten voor haar rekening nam. Aan de excursie namen negentien leden deel en er werden 107 soorten gevonden. Na afloop van de excursie werd het hele gezelschap uitgenodigd voor een door de familie Van Steyn aangeboden 'tea' in huize 'het kleine Loo'. Zulks geschiedde onder het nuttigen van taarten en gebakjes, waarna de heren een sigaartje rookten in de bijzalen van het huis. Aan het einde van de middag werd men tenslotte onthaald op een dis in hotel 'De Keizerskroon', "waar voor een smakelijk menu gezorgd was en de tafel versierd werd door twee prachtige bloemstukken vanwege het Paleis verstrekt; een niet genoeg te waardenen blijk van sympathie, die allen aangenaam trof" (Ruys, 1920).

Dit weekeinde was in de orangerie tevens een paddenstoelententoonstelling ingericht en vormgegeven door de chefbloemist van Het Loo, de heer K.J. Berendsen. Een dag eerder had Catharina Cool nog alle onbenoemde paddenstoelen van een naam voorzien, een taak die haar speciaal toebedeeld was, aangezien zij al naam had gemaakt bij de heer Berendsen en daartoe ook hartelijk werd uitgenodigd (Cool, 1918a). De tentoonstelling was meer dan smaakvol ingericht met vele prachtige paddenstoelen, waaronder ook enkele zeldzaamheden, waarvan Cool *Clitocybe connata* (Witte bundelridderzwam, Figuur 4) met nadruk noemt in haar verslag, want dit betrof de tweede vondst van deze soort in ons land en zij heeft dit materiaal uiteindelijk geconserveerd voor het Rijks Herbarium. Catharina Cool viel de eer te beurt om veel uitleg te geven over de tentoongestelde zwammen aan enkele dames van de hofhouding en de onderwijzeres van prinses Juliana, mevr. Cohen Stuart. 's Morgens had Juliana samen met

de koninginmoeder (haar oma: Emma, beschermvrouwe van de NMV, AG) de tentoonstelling bezocht en na thuiskomst meteen een paddenstoel getekend. Bijzonder was dat mevrouw Berendsen enkele paddenstoelmaaltijden had toebeleid; waarvan Catharina mocht proeven en waarover zij lovend schrijft: “Zelden heb ik zoo’n smaakvolle tentoonstelling gezien als deze door den heer en mevrouw Berendsen en de Commissie der NMV bijeengebracht” (Cool, 1918a).

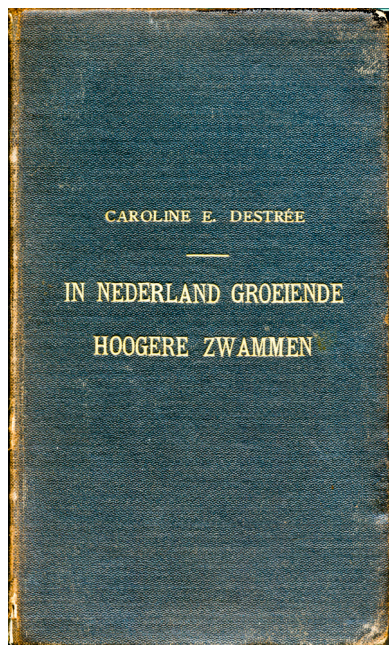
Boeken

Zoals wij tegenwoordig ruim voorzien zijn van literatuur met goede kleurenfoto’s en bovendien relevante publicaties ook nog van internet kunnen plukken, zo lag dat in 1918 heel anders. Betrouwbare, voor amateurs geschikte boeken in onze taal waren er nauwelijks en goede plaatjesboeken vond men alleen in het buitenland. Men moest het Frans of Duits machtig zijn om deze boeken te kunnen gebruiken. Een voorbeeld is het werk van Costantin et Dufour (1893, Figuur 5) met uitgebreide determinatiesleutels, maar zonder afbeeldingen. Dat dit boekje ook in 1918 nog steeds gezocht was, blijkt uit een korte mededeling in ‘De Levende Natuur’, waarin een lezer meldt dat het “voor beginners onmisbare”, maar uitverkocht gewaande werkje nog te verkrijgen is (Wijnkoop, 1918). Mogelijk even geliefd was het boekje van Gotthold Hahn (1890) met prachtige, natuurgetrouwe platen (Figuur 6). Belangrijk geacht werd het uit drie banden bestaande werk van Edmund Michael: ‘Führer für Pilzfreunde’ uit 1895 (dat vele malen herdrukt is en zelfs in 2017 nog een fraaie herdruk beleefde), en dat gold ook voor ‘Die Pilze unserer Heimat’ van Eugen Gramberg (1913). Deze laatste twee werken waren in 1918 ook al aanwezig in de verenigingsbibliotheek (Meulenhoff, 1920), evenals ‘Die Blätterpilze’ van Adalbert Ricken (1915).

Nederlandse determinatiewerken bestonden nog niet aan het einde van de negentiende eeuw en de eerste die in deze leemte probeerde te voorzien was Caroline Destrée, een

Figuur 6. Afbeelding 5 uit: G. Hahn, 1890: ‘Der Pilzsammler oder Anleitung zur Kenntnis der wichtigsten Pilze Deutschlands und der angrenzenden Ländern’.

Figuur 7. Omslag van het boekje van Caroline E. Destrée, 'Handleiding tot het bepalen van de in Nederland groeiende hoogere zwammen' uit 1901.

leerlinge van Prof. Dr. Cornelis Antonie Jan Abraham Oudemans. Zij schreef het eerste Nederlandstalige determinatiewerkje (Destrée, 1901, Figuur 7). Destrée baseerde haar boekje op andere bronnen, maar noemt ze niet, behalve enkele voor de figuren ("Bulliard, Cooke, Sowerby, Winter en anderen"). Waarschijnlijk steunde haar werk grotendeels op dat van Oudemans, die sedert 1872 mycologie doceerde aan de Universteit van Amsterdam en voor het eerst systematische kennis over Nederlandse paddenstoelen bijeenbracht (Reijnders, 1983). Hij deed dat in de Franse taal onder titels als 'Révision des champignons, tant supérieurs qu'inférieurs trouvés jusqu'à ce jour dans les Pays Bas' (1892) en 'Catalogue Raisonné des Champignons des Pays Bas' (1905). Na de oprichting van de NMV in 1908 was het oprichter Joh. Ruys die meteen inzag dat

het noodzakelijk was de kennis van de paddenstoelen toegankelijk te maken voor de leden. Hij liet er dan ook geen gras over groeien en publiceerde binnen een jaar 'De Paddenstoelen van Nederland' (Ruys, 1909). De ondertitel luidt echter niet voor niets "naar verschillende bronnen bewerkt": het werk steunde opnieuw grotendeels op dat van anderen, met name het werk van Oudemans en het boekje van Caroline Destrée. Een belangrijke verrijking van de Nederlandstalige mycologische literatuur verscheen vier jaar later in de vorm van 'Het Paddenstoelenboekje' van Cool & Van der Lek (1913, Figuur 8). Dit boekje was gebaseerd op de eigen ervaring van de auteurs en opmerkelijk was bovendien dat Cool en Van der Lek voor het eerst alle soorten ook consequent van een eigen Nederlandse naam hadden voorzien. In 1918 treffen we in 'De Levende Natuur' ook nog een boekbespreking van Karel Boedijn aan, met betrekking tot een kennelijk kort tevoren verschenen boekje dat gescheven is door een lid uit Amersfoort, de heer A. Joman (Boedijn, 1918). Het behandelde boekje draagt de lange titel 'Nederlandsche Paddenstoelen. Lijsten ter determineering, samengesteld naar aanleiding van Ruys' 'De Paddenstoelen van Nederland'. Boedijn maakt echter korte metten met dit boekje, dat weinig aan de tijd was aangepast (sinds Ruys waren er ca. 580 nieuwe soorten bekend geworden in ons land, die volkomen zijn genegeerd), veel fouten, missers en tekortkomingen bevatte en nauwelijks aandacht aan ascomyceten besteedde. Boedijn besluit zijn recensie: "Maar ook tot zoolang zijn we, waar er zooveel, werkelijk goed bruikbare en voor Nederland beter dan dit boekje geschikte buitenlandsche determineerwerkjes bestaan, met half werk, zoals deze klapper, niet gebaat". Het beoordeelde boekje van Joman is desalniettemin aanwezig in de verenigingsbibliotheek, zij het pas ná 1918 aangeschaft of wellicht geschonken door de auteur, die toch een betrokken en actief lid was. Voor zover de leden niet zelf enige boeken in bezit hadden, konden zij terecht in de bibliotheek van de vereniging (Meulenhoff, 1920). Tegen portokosten konden zij boeken uit de bibliotheek lenen, die hen dan werden toegestuurd. In 1918 omvatte de NMV-bibliotheek 28

Figuur 8. Omslag van het boekje van Cath. Cool & H.A.A. van der Lek uit 1913: 'Bibliotheek van De Levende Natuur No. 6 en 7. Het Paddenstoelenboekje'.

titels, waaronder genoemde en nog een paar kleinere plaatwerken, de boekjes van Destrée, Ruys en Cool & Van der Lek en een aantal wetenschappelijke publicaties. Er was één tijdschrift voorhanden: 'Bulletin de la Société Mycologique de France', vanaf band XXV.

De Algemene Ledenvergadering

In 1918 werd de Algemene Ledenvergadering op zaterdagavond 28 september gehouden in het gebouw 'Sint Bavo' in de Smedestraat te Haarlem, waar dat weekeinde ook de jubileumtentoonstelling was georganiseerd. Op de presentielijst prijken zeventien handtekeningen (Figuur 9), afkomstig van vijf bestuursleden en twaalf gewone leden. De opening verloopt wat bijzonder, omdat de notulen van de vorige ledenvergadering niet kunnen worden voorgelezen, daar de secretaris per abuis een verkeerd boek meegenomen heeft: het notulenboek ligt nog thuis! Op de agenda van negen punten staan geen noemenswaardige zaken, met uitzondering van punt 8: een voorstel tot verhoging van de contributie, ingebracht door de penningmeester. Uit het jaarverslag blijkt dat de boeken aan het einde van het verenigingsjaar 1917-1918 gesloten konden worden met een batig saldo van f 367,29. Hoewel zowel het saldo als het ledental is toegenomen, wijst de penningmeester erop dat op deze rekening "de altijd hoge post voor uitgaven der Mededeelingen" ontbreekt: die voor No. VIII kwam op de vorige rekening en die voor No. IX komt op de volgende voor en zal "meer eischen dan nu de kas toelaat" (Calkoen, 1920a). Het ontbreken van deze post op de rekening was het gevolg van een wijziging in de statuten, waardoor het verenigingsjaar, dat op 1 oktober 1917 begon, slechts negen maanden had geduurd; voortaan zou het verenigingsjaar van 1 juli tot 30 juni lopen. Punt 8 wordt na benoeming van twee leden voor het nazien van de rekening (de heren Boedijn en Meulemeester) naar voren geschoven, vóór punt 5, omdat er eerst over de verhoging van de contributie geproken moet worden, voordat tot de begroting kan worden overgegaan. Het voorstel handelt om een tijdelijke verhoging van de contributie van f 0,50 en wordt ingebracht, omdat de drukkosten enorm gestegen zijn. Stijging van papierprijzen en drukkosten had alles te maken met de impact van de oorlog, die ook Nederland niet ongemoeid had gelaten (Horsten, 2016). Het voorstel wordt met algemene stemmen aangenomen. De begroting wordt daarna besproken en uiteindelijk goedgekeurd met een nadelig saldo van f 150,-. In het jaarverslag van de penningmeester over het daaropvolgende boekjaar blijkt het uiteindelijk mee te vallen: uit vrijwillige bijdragen van leden werd f 388,- ontvangen en ook dankzij een voordelig saldo van de tentoonstelling zou het jaar 1918-1919 sluiten met een positief saldo van f 73,13 (Calkoen, 1920b). Dit in weerwil van het feit dat het dubbeldikke jubileumnummer van de Mededeelingen (No. IX) bijna f 1600,- had gekost! Het bestuur had dit aangedurfd, vertrouwend op de leden die eventueel vrijwillig zouden bijdragen, maar ook werd in dezelfde vergadering het voorstel van J.S. Meulenhoff aangenomen in 1919 geen Mededeelingen uit te brengen. Inderdaad verscheen Mededeelingen X pas in 1920.

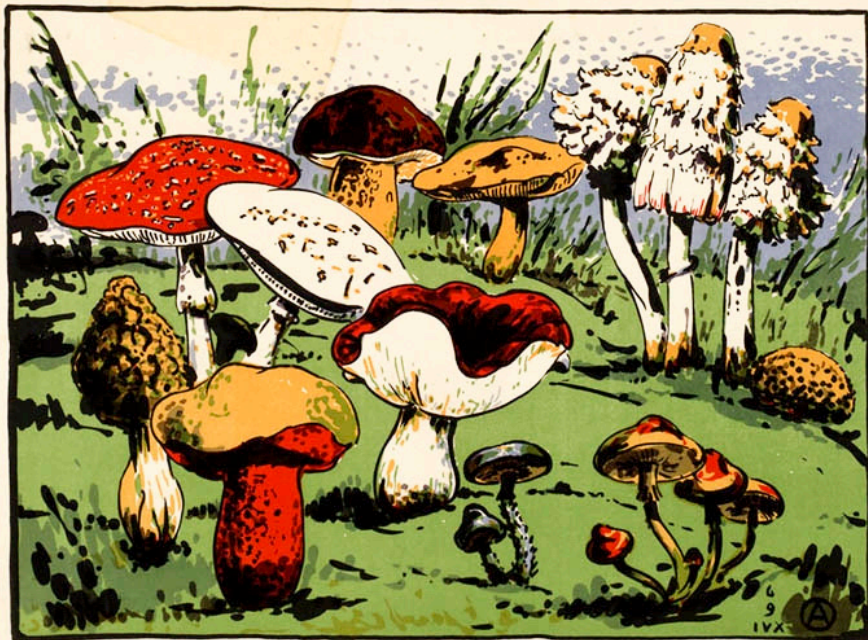

“St. Bavo” in Haarlem (Figuur 10, Cool, 1920b). Ter voorbereiding waren een ‘Regelingscommissie’ en een ‘Beoordelingscommissie’ samengesteld. De Regelingscommissie bestond uit negen leden onder voorzitterschap van Joh. Ruys, de Beoordelingscommissie bestond uit Catharina Cool, Dr. J.S. Meulenhoff, C. Brakman, K. Boedijn en C. van Overeem. Behalve door leden aangedragen verse paddenstoelen werden onder andere ook gedroogde houtzwammen uit het Rijks Herbarium, reïnculturen van ‘hoogere zwammen’ (waarvan er enkele vruchtlichamen vertoonden) van het Centraalbureau voor Schimmelculturen, en een collectie modellen van papier-maché van eetbare paddenstoelen met dubbelgangers getoond. Verder was er een kraam met verse eetbare paddenstoelen, die ook konden worden besteld, en konden lekkere hapjes van diverse toebeide eetbare soorten worden geproefd. Uiteraard werden er ook mycologische boeken ter verkoop aangeboden en werden er een openingslezing door Prof. Dr. J. Valckenier Suringar en causerieën over paddenstoelen door mevr. Ch.J. Farret, Joh. Ruys en Dr. J.S. Meulenhoff gehouden. Diverse plaat- en boekwerken werden getoond die in bruikleen gesteld waren door Teyler en door Jac. P. Thijsse en aquarellen van enkele leden, waaronder die van Joh. Ruys (thans in bezit van Teylers Museum) en Mw. E. Kalshoven-Biermans (thans in archief NMV en te bekijken via de website). De tentoonstelling, waarvoor de toegangsprijs f 1,- bedroeg, trokt de belangstelling van meer dan 2000 mensen. Dankzij deze enorme belangstelling werd een voordelig saldo van f 278,- behaald (Calkoen, 1920b).

Het is interessant om nog iets nauwkeuriger stil te staan bij de op de tentoonstelling getoonde wilde paddenstoelen. In totaal werden door 24 leden (bijna allemaal uit het westen van het land, een enkeling uit Utrecht, Gelderland of Noord-Brabant) 310 verschillende soorten bijeengebracht, voornamelijk ‘niets bijzonders’, maar er waren 39 ‘zeldzame soorten’ en zes soorten die nieuw waren voor ons land. Deze nieuwe soorten waren *Lepiota odorata* (≡ *Squamanita odorata*, Odeurzwam), *Tricholoma irinum* (≡ *Lepista irina*, Geurige schijn-ridderzwam), *Russula maculata* (Gevlekte russula), *Inocybe corydalina* (Groenige perenvezelkop), *Plicaria fuckelii* (niet in Standaardlijst 2013) en *Xylaria guepini* (Mestgeweizwam). Enkele opmerkelijke ‘zeldzame soorten’ waren *Melanogaster ambiguus* (Gewone inkttruffel), *Lepiota lenticularis* (≡ *Limacella guttata*, Grote kleefparasol), *Tricholoma acerbum* (Kruzoomridderzwam), *Tricholoma cerinum* (≡ *Calocybe chryseron* var. *cerina*, Oranje pronkridder), *Collybia semitalis* (≡ *Lyophyllum semitale*, Zwartvlekkende rouw-ridderzwam), *Russula linnaei* (≡ *Russula integra*, niet in Standaardlijst), *Hydnum acre* (≡ *Hydnum compactum*, Scherpe stekelzwam), *Hydnum infundibulum* (= *Sarcodon squamosus*, Geschubde stekelzwam), *Hydnum rufescens* (Rossige stekelzwam), *Sistotrema confluens* (Stinktolletje), *Craterellus cornucopioides* (Hoorn-van-overnloed), *Otidea grandis* (≡ *Otidea bufonia*, Donker hazenoor), *Plicaria cervina* (niet in Standaardlijst), *Gyromitra infula* (Bisschopsmuts), *Barlaea cinnabarina* (≡ *Pulvinula cinnabarina*, niet in Standaardlijst), *Geoglossum difforme* (Veelseptige aardtong) en *Cordyceps capitatus* (≡ *Elaphocordyceps capitatus*, Ronde truffelknotzwam). Onder de ‘niet bijzondere’ soorten vallen ook enkele namen op: *Cantharellus umbonatus* (≡ *Cantharellula umbonata*, Grijs vorkplaat), *Gomphidium glutinosus* (Slijmige spijkerzwam), *Clavaria amethystina* (≡ *Clavulina amethystina*, niet in Standaardlijst), *Clavaria formosa* (≡ *Ramaria formosa*, Fraaie koraalzwam) en *Stephanoma strigosum* (niet in Standaardlijst). De Grijs vorkplaat, Slijmige spijkerzwam en Fraaie koraalzwam zijn tegenwoordig (zeer) zeldzaam en staan als bedreigd of ernstig bedreigd op de Rode Lijst.

NED. MYCOLOGISCHE VEREENIGING
onder hooge bescherming van H. M. de Koningin-Moeder
**Tentoonstelling van
PADDESTOELEN en ZWAMMEN**

op 28, 29 en 30 September 1918
in het gebouw **St. BAVO**, Smedestraat, te **HAARLEM**.
Geopend op ZATERDAG 28 SEPT.

voor niet-Leden van 1-5 uur, volgende dagen van 10-5 uur.
Toegangsprijs op 28 September f 1.-, 29 September f 0.75 en 30 September f 0.25.
Leden en hunne huisgenooten, beneden 18 jaar hebben toegang
op vertoon van diploma.

Figuur 10. Aankondigungsaffiche voor de paddenstoelententoonstelling van 1918 in Haarlem.

Oorsprong van *Coolia*

In 1918 beschreef Catharina Cool een nieuwe paddenstoel voor de wetenschap (Cool, 1918b). Deze was een jaar eerder door A. Joman in de tuin van het Rijksopvoedingsgesticht te Amersfoort gevonden. Het paddenstoeltje kreeg de nieuwe naam *Lepiota odorata* (Figuur 3) en werd gekenmerkt door een verdikte voet onder de steel die bovendien anders van kleur was dan de rest van de paddenstoel. Deze afwijkende eigenschappen waren in 1943 voor H.S.C. Huysman een reden om een nieuw genus op te richten (Huysman, 1943) en dat werd een eerbetoon aan Cool: vanaf nu heette de soort *Coolia odorata* (Cool) Huysman! Maar dat mocht niet lang duren. Reeds in 1946 plaatste Imbach de soort in *Squamanita* en daarmee ging de naam *Coolia* verloren. Gelukkig werd er acht jaar later een nieuw verenigingsblad opgericht en om het eerbetoon aan Catharina Cool te herstellen ging dit blad 'Coolia' heten.

Het paddenstoelenjaar 1918

Als conservatrice aan het Rijks Herbarium te Leiden had Catharina Cool als geen ander een overzicht van de mycologische opbrengsten van elk seizoen. Uit het hele land ontving zij paddenstoelen, die door haar werden gedetermineerd of beschreven en opgeborgen in het herbarium. De taak 'Conservatrice Herbarii' was een door de NMV in het leven geroepen functie (en Cool was de eerste conservatrice), waarvoor jaarlijks een vergoeding van f 50,- uit de NMV-kas werd betaald. Een lijst van alle nieuwe en zeldzame paddenstoelen werd jaarlijks gepubliceerd in de Mededeelingen, over de paddenstoelen van 1918 vinden we een uitgebreid verslag van de hand van Cool in 'De Levende Natuur' (Cool, 1919). In dat verslag lezen we dat 1918 een zeer nat jaar was, dat tegelijk niet erg warm was, waardoor, ondanks de vele regen, de verwachtingen van de schrijfster niet helemaal waargemaakt werden. Desondanks ontving zij meer paddenstoelen dan het jaar ervoor (380 tegen 285), die waren ingestuurd door méér mensen (131 tegen 90). Verder noemt Cool het jaar 'niet oninteressant' en dat begon al in het voorjaar, waarin 'ontzettend veel' Morieljes verschenen waren: "Ik behoefde, om er van te smullen, ze zelf niet te gaan zoeken, daar ik er zooveel toegestuurd kreeg, dat ik er voortdurend een maaltje aan had". Dankzij al die toegestuurde paddenstoelen kwamen er ook steeds meer groeiplaatsen op de kaart, evenals van de doorgaans zeldzame Voorjaarskluiszwam (*Gyromitra esculenta*), waarvan er op sommige plaatsen massa's gevonden werden. Ook het aantal toegestuurde Mijtertjes (*Mitrella paludosa*) viel erg op. "Nog een bijzonderheid bracht de Voorjaars fungi-flora in het op vele plaatsen verschijnen van een rose-sporige, sierlijke zwam, die ook tot de eetbare soorten behoort, nl. *Entoloma clypeatum* L. [(Harde voorjaarsstijnzwam)], in andere landen (Duitschland en Frankrijk) tot de gewone Mei-zwammen behorende, doch bij ons vóór dezen, tenminste zoolang als ik aan paddenstoelen doe, weinig aanwezig geweest. Zelfs kwam zij op een paar plaatsen precies zoo voor als Vader Ricken in „die Blätterpilze" [(Ricken, 1915)] opgeeft, nl. in gezelschap van de echte Mei-zwam: *Tricholoma gambosum* Fr. [(≡ *Calocybe gambosa*, Voorjaarspronkrider)], welke mooie soort, anders vrij zeldzaam in ons land, ook dit jaar hier en daar veel voorkwam".

De "voorzomer was bijzonder schaars aan paddenstoelen", alleen voor Weidekringzwammen en Cantharellen was het een goed jaar, aldus Cool. "De Boleten waren laat, pas in Juli begonnen er enkele te komen en een der eerste was *Boletus luridus* Schaeff., die zoo lang en in zoo groote hoeveelheden bleef, dat vele mensen, bij gebrek aan betere soorten, het waagden deze toch blauwkleurende soort, die door Michael ('Führer für Pilzfreunde')

Nieuwe soorten van 1918, ontvangen door het Rijks Herbarium

Boletus appendiculatus var. *regius* Krombh. (≡ *Boletus regius*, niet in Standaardlijst)

Coprinus gonophyllus (≡ *Coprinopsis gonophylla*, Brandplekvlokinktzwam)

Cortinarius infractus (Olijfkleurige gordijnzwam)

Cylindrosporium ranunculi (≡ *Leptotrochila ranunculi*, Boterbloemschijfje)

Fabraea rousseauana Sacc. & E. Bommer (niet in Standaardlijst)

Geopyxis catinus (≡ *Tarzetta catinus*, Gekarteld leemkekje,)

Hygrophorus agathosmus (Amandelslijmkop)

Lepiota odorata (≡ *Squamanita odorata*, Odeurzwam)

Marasmius globularis (≡ *Marasmius wynneae*, Beukentaailing)

Pleurotus limpidus Fr. (niet in Standaardlijst)

Plicaria fuckelii Rehm (niet in Standaardlijst)

Russula maculata (Gevlekte russula)

Volvaria grisea Quél. (niet in Standaardlijst)

Xylaria guepini (Mestgeweizwam)

[(Michael, 1895)] niet giftig genoemd wordt, te eten, en, naar ik meen, zonder schade”.

Onder de nieuwe soorten voor ons land valt *Marasmius globularis* Q. (≡ *Marasmius wynneae*, Beukentaailing), door Cool zelf gevonden in Wassenaar. Een aantal andere nieuwe soorten lag ook op de tentoonstelling in Haarlem en zijn bij de bespreking daarvan al genoemd. Maar nog niet vermeld werd dat de in het ascomycetenhoekje van de tentoonstelling gevonden Mestgeweizwam (*Xylaria guepini*) nog tot een aardige speculatie leidde: deze was gevonden op een aardappelveld van de heer B.E. Bouwman te Bilthoven, dat hij had bemest met mest van dieren uit Kampen, die Amerikaans veevoer gegeten hadden. Zo zou deze soort, die eigenlijk in Brazilië thuishoort, ons land dan bereikt hebben!

De opbrengsten van de beide NMV-excursies in oktober bespraken we al en medio november begon het streng te vriezen, zodat het paddenstoelenseizoen ten einde was. Catharina Cool zou Cool niet zijn als haar verslag niet nog veel meer opmerkelijkheden bevatte, maar vanwege de ruimte die het vraagt overal even diep op in te gaan, verwijs ik u verder graag naar het originele artikel, waarbij u zich zeker zal verbazen over nog veel meer bijzonderheden!

De in de paragrafen hierboven opgesomde soorten zijn zo interessant, omdat we ze niet meer of onder andere namen kennen, terwijl voor de meeste nog steeds geldt dat zij (zeer) zeldzaam zijn. Vooral de soorten die niet in de huidige Standaardlijst (Arnolds & Van den Berg, 2013) worden vermeld, zijn opmerkelijk. Voor het ontbreken van die soorten kunnen verschillende redenen bestaan. In veel gevallen bestaat er nu twijfel over de juistheid van oude opgaven voor ons land. Zo is *Russula integra* een karakteristieke soort van montane sparrenbossen op kalk. Gezien het ontbreken van deze habitat in ons land is deze paddenstoel hier nauwelijks te verwachten. Er zijn geen recente vondsten van bekend en hij kan gemakkelijk worden verward met diverse andere russula's. *Boletus regius* wordt nog wel vermeld in het Overzicht van 1995, maar in kleine letters, omdat toen al twijfel bestond over de juistheid van de opgaven. De soort kan gemakkelijk worden verward met andere boleten met een roodachtige hoed.

Andere namen zijn in vergetelheid geraakt en niemand weet eigenlijk meer welke paddenstoel daarbij hoort, bijvoorbeeld *Volvaria (Volvariella) grisea*, verwant aan of synoniem met *V. murinacea*. Ook de naam *Pleurotus limpidus* wordt in de moderne literatuur nauwe-

Figuur 11. Boterbloemschijfje (*Leptotrichila ranunculi*), voor het eerst gevonden in 1918 en thans nog steeds uiterst zeldzaam volgens bestand NMV. (Foto: Michel Beeckman)

lijks vermeld. Ludwig (2001) beschouwt deze naam als een synoniem van de Gewone oesterzwam (*Pleurotus ostreatus*). *Clavulina amethystina* is volgens Maas

Geesteranus (1976) een dubieuze soort en vermoedelijk een synoniem van de Asgrauwe koraalzwam (*Clavulina cinerea*). Anders ligt het met *Stephanoma strigosum*, een ascomyceteetje dat parasiteert op de Kleine bruine bekerzwam (*Humaria hemisphaerica*). Volgens Maas Geesteranus (1969) is de anamorfe algemeen. Mogelijk is deze soort recent over het hoofd gezien of alleen als anamorfe waargenomen en daardoor niet opgegeven of herkend.

Met dank aan Eef Arnolds voor een kritische blik en een aanzet voor de aanvullende toelichting op de in dit verhaal opgesomde soorten, waardoor de auteur voor blunders werd behoed.

Literatuur

- Anonymus. 1920. Lijst van nieuwe en zeldzame Nederlandsche paddenstoelen. Mededeelingen van de Nederlandsche Mycologische Vereeniging X: 65–77.
- Arnolds, E.J.M. & Berg, A.P. van den. 2013. Beknopte standaardlijst van Nederlandse paddenstoelen. Utrecht: NMV.
- Arnolds, E.J.M. & Veerkamp, M.T. 2008. Basisrapport Rode Lijst Paddenstoelen. Utrecht: NMV.
- Arnolds, E.J.M., Kuyper, Th.W. & Noordeloos, M.E. 1995. Overzicht van de paddenstoelen in Nederland. Utrecht: NMV.
- Boedijn, K. 1918. Boekbeoordeling. *De Levende Natuur* 23: 253–354.
- Brakman, C., Lek, H.A.A. van der, Cool, C., Meulemeester, P.J.A.J. & Meulenhoff, J.S. 1918. Voorwoord (zonder titel). Mededeelingen van de Nederlandsche Mycologische Vereeniging IX: 5.
- Calkoen, H.J. 1920a: Verslag van den penningmeester over 1917–1918. Mededeelingen van de Nederlandsche Mycologische Vereeniging X: 20–21.
- Calkoen, H.J. 1920b: Verslag van den penningmeester over 1918–1919. Mededeelingen van de Nederlandsche Mycologische Vereeniging X: 25–26.
- Cool, C. 1918a. De mycologische flora van het koninklijk park 't Loo en de afd. Apeldoorn der NNV. *De Levende Natuur* 23: 267–288.
- Cool, C. 1918b. *Lepiota odorata* N. Sp. Mededeelingen van de Nederlandsche Mycologische Vereeniging IX: 47–52.

- Cool, C. 1919. Het paddenstoelenjaar 1918. *De Levende Natuur* 24: 24–27.
- Cool, C. 1920a. Onze conculs-excursie te Denekamp van 11-12 oktober 1918. *Mededeelingen van de Nederlandsche Mycologische Vereeniging* X: 30–33.
- Cool, C. 1920b. Verslag van de tentoonstelling der Ned. Mycologische Vereeniging, gehouden in het gebouw “St. Bavo” te Haarlem van 27-30 Sept. 1918. *Mededeelingen van de Nederlandsche Mycologische Vereeniging* X: 40–47.
- Cool, C. & Lek, H.A.A. van der. 1913. Bibliotheek van “De Levende Natuur” VI en VII. Het Paddenstoelenboekje. Amsterdam: W. Versluys.
- Cool, C. & Meulenhoff, J.S. 1918. Bijdrage tot de mycologische flora van Nederland. *Mededeelingen van de Nederlandsche Mycologische Vereeniging* IX: 53–109.
- Costantin, M.J. & Dufour, M.L. 1893. *Flore des champignons pour la détermination facile de toutes les espèces*. Parijs: Librairie GLE De L’Enseignement.
- Destrée, C.E. 1901. Handleiding tot het bepalen van de in Nederland groeiende hoogere zwammen. Nijmegen: F.E. MacDonald.
- Farret, Ch.J. 1920. Jaarverslag 1917–1918. *Mededeelingen van de Nederlandsche Mycologische Vereeniging* X: 18–19.
- Gramberg, E. 1913. *Die Pilze unserer Heimat*. Leipzig: Verlag von Quelle und Meijer.
- Hahn, G. 1890. *Der Pilzsammler oder Anleitung zur Kenntnis der wichtigsten Pilze Deutschlands und der angrenzenden Ländern*. Gera: Herm. Kanitz’ Verlag.
- Horsten, J. 2016. Het verleden van onze toekomst. *Kroniek van de Koninklijke Nederlandse Plantenziektkundige Vereniging*. Wageningen: KNVP.
- Huysman, H.S.C. 1943. Un faux *Lepiota*: le genre *Coolia* nov. gen. *Mededeelingen van de Nederlandsche Mycologische Vereeniging* XXVIII: 54–60.
- Joman, A. 1918. *Nederlandsche Paddenstoelen*. Lijsten ter determineering, samengesteld naar aanleiding van Ruys’ “De Paddenstoelen van Nederland”. Haarlem: Boissevain.
- Ludwig, E. 2001. *Pilzkompodium Band 1*. Eching: IHW-Verlag.
- Maas Geesteranus, R.A. 1967. De fungi van Nederland II. Pezizales – deel I – Discinaceae, Helvellaceae, Morchellaceae, Pezizaceae, Rhiziniaceae. *Wetenschappelijke Mededeling* 69. Hoogwoud: KNNV.
- Maas Geesteranus, R.A. 1969. De fungi van Nederland II. Pezizales – deel II – Ascobolaceae, Humariaceae, Pyronemataceae, Sarcoscyphaceae, Thelebolaceae. *Wetenschappelijke Mededeling* 80. Hoogwoud: KNNV.
- Maas Geesteranus, R.A. 1976. De fungi van Nederland. De clavarioide fungi – Auriscalpiaceae, Clavariaceae, Clavulinaceae, Gomphaceae. *Wetenschappelijke Mededeling* 113. Hoogwoud: KNNV.
- Michael, E. 1895. *Führer für Pilzfreunde*. Zwickau: Druck und Verlag von Förster & Borries.
- Meijere, J.L.F. de. 1920. Jaarverslag van den secretaris over het tijdvak 1 juli 1918 – 30 juni 1919. *Mededeelingen van de Nederlandsche Mycologische Vereeniging* X: 22–24.
- Meulenhoff, J.S. 1920. Jaarverslag van den bibliothecaris over de jaren 1917-1919. *Mededeelingen van de Nederlandsche Mycologische Vereeniging* X: 27–29.
- NMV. 1908-1947. *Notulenboek der Algemene Vergaderingen der N.M.V. Archief NMV*.
- Reijnders, A.F.M. 1983. Belangrijke Nederlandse mycologen en hun relatie met de Nederlandse Mycologische Vereniging. *Coolia* 26: 93–105.
- Ricken, A. 1915. *Die Blätterpilze (Agaricaceae) Deutschlands und der angrenzenden Länder, besonders Oesterreichs und der Schweiz*. Leipzig: Verlag von Theodor Oswald Weigel.
- Ruys, J. 1909: *De paddenstoelen van Nederland naar verschillende bronnen bewerkt*. ’s Gravenhage: Martinus Nijhoff.
- Ruys, J. 1920. Excursie naar Het Loo op 20 oktober 1918. *Mededeelingen van de Nederlandsche Mycologische Vereeniging* X: 34–38.
- Wijnkoop, A. van. 1918. Costatin en Dufour. *De Levende Natuur* 23: 223.